

suggests the possibility of diverse adaptation ways in similar environmental conditions. The researchers noted that where the impact factor acts intensively, or its population occupies a wide range of ecological niches, in the evolution process a combination of different adaptation techniques was revealed. On the example of the haystack, other laws of the cultural ecology were developed, including the rule of cross-cultural adaptation. A striking illustration of this rule is a stack on piles in the Southern Carpathians; piles on wet grass meadows keep hay from moisture, on even dry grounds they protect the hay from eating it with wild herbivores, on the hills level the platform, in the courtyards, the place under the platform is used as beans.

Key words: haystack, cultural adaptation, hay, Carpathians.

УДК 94(477.8)» 1945/1965»:2–283

Сергій Мочкін

РОЛЬ МУЗЕЇВ У ЗБЕРЕЖЕННІ САКРАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 1960-Х РР.)

У статті проаналізовано роль музеїв та їхніх працівників у збереженні рухомої сакральної спадщини західноукраїнського регіону впродовж періоду другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр., коли радянська влада реалізовувала свою атеїстичну політику на цих теренах. Характеризується низка рухомих сакральних пам'яток, які поповнили збірки музейних закладів західних областей УРСР. Описані окремі дії та експедиції, в результаті яких врятовано цінні реліквії та предмети, працівників Київського художнього музею, Закарпатського державного музею Волинського краєзнавчого, Ровенського обласного краєзнавчого, Острозького краєзнавчого музеїв, Українського державного музею етнографії і промислу у м. Львові, Львівського музею українського мистецтва, музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття у м. Коломия, та ін. Особливо відзначається зусилля щодо порятунку сакральних об'єктів плеяди сподвижників української пам'яткоохоронної та музейної справи, таких, як Б. Возницький, П. Жолтовський, Р. Кашиєвська.

Ключові слова: сакральні пам'ятки, музеї, церква, ікони, хрести.

Радянська влада впродовж періоду другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр., продовжила процес радянізації на теренах західних областей УРСР, які увійшли до складу СРСР внаслідок подій Другої світової війни (1939–1945 рр.). Невід'ємною складовою цієї політики була боротьба з релігією і Церквою. Внаслідок антирелігійних дій більшовицького режиму величезну кількість культових споруд зняли з державної реєстрації, а отже закрили. У подальшому ці храми часто руйнувалися, використовувалися не за призначенням, часто – для господарських цілей. Культове майно храмів вилучалося і безслідно зникало, лише незначну кількість цих реліквій вдалося врятувати. В цьому контексті актуальною проблемою є вивчення досвіду збереження працівниками музейних установ рухомих сакральних пам'яток регіону впродовж другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр.

Означена проблема є недостатньо вивченою в українській історіографії. Є. Ковальчук у монографії [1] проаналізувала дані інвентарних (облікових) книг Волинського краєзнавчого музею (далі – ВКМ) щодо надходження до його збірки предметів сакрального призначення. Окремі аспекти діяльності музейних працівників щодо збереження рухомих культових пам'яток від нищення представниками партійно-державної влади у Івано-Франківській області висвітлила у своїй розвідці І. Дундяк [2].

Мета статті – дослідити роль музеїв у справі збереження сакральних пам'яток в роки здійснення радянською владою агресивної антирелігійної політики (друга половина 1940-х – перша половина 1960-х рр.).

Повоєнний період супроводжувався – завдяки пошуковій роботі працівників музеїв, їх експедиціям, надходженню предметів від інших музеїв, владних структур і т. д. – поповненням збірок музейних закладів, насамперед їх відділів мистецтва, предметами сакральної спадщини. Це, зокрема, можна простежити на прикладі відомостей за другу половину 1940-х – першу половину 1960-х рр., що їх подають інвентарні (облікові) книги ВКМ, розташованого у Луцьку.

У повоєнний період інвентарні книги ВКМ поділялися на інвентарні книги історії дорадянського періоду та інвентарні книги історії радянського періоду (з окремою нумерацією). Твори релігійного мистецтва віднесені до історії дорадянського періоду. У книгах № 1–7 (з лютого 1948 р. і – до квітня 1959 р.) зафіксовані переінвентаризовані експонати довоєнного фонду музею, а також нові

надходження [1, с. 90]. У цей період до музею надійшли 2222 експонати основного фонду. Це – археологічні пам'ятки, документи, твори мистецтва. Серед останньої групи експонатів є сакральні пам'ятки, зокрема, натільні мідні та бронзові іконки і хрестики XVI–XVIII ст. (джерело надходження зафіксоване як «старі інвентарні книги») [3, б. н.; 1, с. 90].

За інвентарною книгою № 6 у жовтні 1948 р. зафіксоване надходження культових речей латинського обряду. Так, із каплиці села Окорськ до музею надійшли церковна печатка, хрести з розп'яттям дві одиниці зберігання (далі – од. зб.) У цей час зафіксовані й інші надходження до фондів – католицькі іконки, срібний піднос з зображенням Діви Марії, рельєфне зображення розп'яття Ісуса Христа, срібні і мідні образки (іконки) (7 од. зб.) [1, с. 90]. Серед цікавих мистецьких пам'яток цього часу згадуються пластини (2 од. зб.) з рельєфними зображеннями двох гармат і воїнів – фрагменти прикрас з труни А. Киселя, відомого політичного та військового діяча середини XVII ст., – з церкви у Низкиничках, що поблизу м. Нововолинська. Джерело надходження цих експонатів не вказано [4, б. н.; 1, с. 90–91]. У інвентарній книзі № 7 зафіксовано значні надходження сакральних пам'яток у березні 1949 р. Це римо-католицькі культові речі (40 од. зб.): колекція металевих образків (15 од. зб.), мідних хрестів (20 од. зб.), дерев'яної скульптури (4 од. зб.) і зображення голуба на міді (гравюра на металі з зображенням Святого Духа) [1, с. 91].

З 1949 р. в інвентарних книгах ВКМ зустрічаються окремі надходження православних пам'яток (іконки мідного лиття XVIII ст.). 13 лютого 1949 р. до фонду сакрального мистецтва надійшли іконки «Різдво Христове» і «Святий Миколай». Джерело надходження – закупівля і дарунки. 15 березня 1949 р. зафіксоване надходження 9 пам'яток, серед них: ікони олійного живопису (4 од. зб.), образ Богородиці, відтиск на міді (гравюра), дерев'яна ікона в срібній оправі (ікона на дерев'яній дошці в срібних шатах), ікона в дерев'яному окладі. Записані також книги з бібліотеки Братства князів Острозьких – рукописне та друковане Євангеліє з села Оконськ [1, с. 91].

У інвентарній книзі № 7, яка розпочата 12 березня 1949 року і завершується записом 18 листопада 1959 р., після запису 23 грудня 1949 р. наступне надходження зафіксоване лише 4 січня 1952 р. З 12 березня 1949 р. по 4 січня 1959 р. до музею надійшло 1286 пам'яток з історії дорадянського періоду, з них за хронологічний відрізок часу майже у 9 років (з 23 грудня 1949 р. по 18 листопада 1959 р.) – лише 215. У 1952 р. надійшов 51 предмет, у 1953 – 15, у 1954 – 1, у 1955 – 21, у 1956 – 16, у 1958 – 111 предметів. Зовсім відсутні відомості про надходження предметів до фонду музею за 1950–1951 і 1957 роки [1, с. 91]. Щодо першої половини 1960-х рр., то нові надходження предметів сакрального мистецтва до фондів ВКМ були незначними. Так, за інвентарною книгою № 8 (15 липня 1958 р. – 13 жовтня 1965 р.) до музею надійшло лише близько десяти сакральних пам'яток, зокрема, ритуальні єврейські чарки (3 од. зб.) [1, с. 92; 5, № 3113].

Збереженню рухомої сакральної спадщини слугувала також робота працівників музеїв Ровенської області. Зокрема, експедиції Ровенського обласного краєзнавчого музею дали можливість поповнити фонди закладу культовими предметами з місця битви козацького війська з польською армією (1651 р.) під Берестечком. У ході зняття з реєстрації культових споруд музей перевіряв будь-яку інформацію, що стосувалася наявності у закритих культових приміщеннях пам'яток історії та культури. Такий підхід призвів до звернення директора музею І. Дубовського від 9 вересня 1950 р. до настоятеля Почаївської Лаври ігумена Інокентія про те, що у монастирі на «Козацьких могилах» нібито зберігаються козацькі реліквії і зброя. Листування дозволило встановити, що такі реліквії відсутні, позаяк зникли ще у 1915 р. [6, арк. 111–116]. Низка рухомих пам'яток сакрального мистецтва надійшла до фондів Ровенського обласного краєзнавчого музею на постійне зберігання від Львівського історичного музею. Найціннішою з них була «Острозька Біблія» 1581 р. [7, с. 141].

Щодо означеної діяльності Острозького краєзнавчого музею, то викликає зацікавлення вміщеною інформацією лист директора В. Більдіна від 10 лютого 1958 р. за № 31–21 до голови Ровенського облвиконкому О. Данилевича. Директор просив дозволу на передачу музеєві зі Свято-Троїцької церкви села Межиріч Острозького району двох свічників, що знаходилися у підсобному приміщенні церкви і не використовувалися, а з Богоявленського собору в Острозі – полотняної ікони XVIII ст. із зображенням св. Онуфрія, яка знаходилася у храмі на хорах [8, арк. 59].

Якщо брати до уваги пам'яткоохоронну роботу галицьких музеїв стосовно рухомих культових пам'яток, то одним із прикладів цього може бути лист від 12 березня 1955 р. за № 6 директора Українського державного музею етнографії і промислу у м. Львові М. Івасюти до обласного уповноваженого Ради у справах Російської Православної Церкви. Тут містилося прохання посприяти передачі до музею різьблених дерев'яних колон XVII ст. з церкви містечка Дунаїв Поморянського району та чапрака – шитої вовняної підстилки під кінське сідло – з церкви села Накваша Підкамінського району [9, арк. 81]. У повоєнний період на Прикарпатті, як і в інших областях західноукраїнського регіону, відбувалися акції зі знищення «ідеологічно шкідливих» творів мистецтва; до них зараховували й сакральні пам'ятки. З цією метою представниками

радянської влади розбито понад 30 мальованих на склі ікон, які в 1952 р. ще встигла побачити та описати відомий український мистецтвознавець О. Кульчицька. Спалювалися дерев'яні хрести, нищилася гуцульська кераміка з християнською символікою. У таких складних умовах працівники музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття, що у м. Коломия, зуміли врятувати унікальні церковні старожитності, зібрані ще його засновником В. Кобринським; пам'ятки замурували в одній з музейних кімнат [2, с. 880].

Не стояли осторонь збереження сакральної спадщини й музейники Закарпаття. Так, у 1961 р. директор Закарпатського державного музею просив дозволу в архієпископа Мукачівсько-Ужгородської єпархії передати музею 60 одиниць літератури і експонатів, які зберігалися в Мукачівському жіночому монастирі. Це були наступні предмети: церковнослов'янський рукопис 1401 р., твір А. Коцака «Списание обителей Мароморощских» 1788 р., «Измараград» (церковнослов'янський рукопис кінця XVI – початку XVII ст.), Біблія Еразма Роттердамського 1544 р., рукописи О. Духновича 1832 та 1848 рр., рукопис В. Довговича 1832 р., австрійський указ 1756 р., урбарій (список землевласників, зобов'язаних до певних повинностей – С. М.) села Підмонастир 1775 р., патент 1778 р., указ про прапор 1779 р., укази австрійського імператора Йосифа II: про обов'язки челяді стосовно домовласників та домовласників стосовно челяді 22 липня 1786 р., про скарги підданих проти панства 15 лютого 1787 р., про врегулювання відносин підданих і панства 15 лютого 1787 р., указ від 11 лютого 1788 р., указ про попередження пожеж від 26 липня 1786 р. та указ від 19 серпня 1794 р., Загальний закон про порушення і покарання, Відень, 1788 р., «Правила и установления монашеские» І. Базилевича 1777 р., книга А. Цалепіна «Словник на 11 мовах», Базель, 1627 р., дерев'яний хрест ручної роботи XVII ст., дерев'яний хрест ручної роботи XVIII ст., різний дерев'яний хрест початку XVIII ст., дерев'яна церковна чаша ручної роботи XVI ст., дерев'яна церковна чаша ручної роботи XVII ст., олов'яна чаша XVII ст., чаша 1740 р., церковні списи XVIII ст. (2 од.), олов'яні церковні диски XVII ст., дерев'яні різні підсвічники XVII–XVIII ст., архієрейська митра XVIII ст., різні дерев'яні хрести XVIII–XIX ст., ікона св. Миколая XVIII ст., ікони XVII ст. (2 од.), мініатюрні церковні врата, ін. [10, арк. 3–5].

Таким чином, аналіз віднайдених архівних документів, інвентарних книг музеїв за другу половину 1940-х – 1950-і рр., засвідчує тенденцію незначного надходження до фондів цих закладів пам'яток сакрального мистецтва. Це було результатом переходу до визначеної у партійно-радянських верхах політики формування у краєзнавчих музеях лише фонду історії радянського періоду. Помітне наповнення фонду сакрального мистецтва окремих музейних закладів припало на першу половину 1960-х рр., тобто, у період, коли відбувалося масове закриття церков, і культове майно залишилося без господаря. Певна його частина надійшла до музеїв. Передача відбувалася з ініціативи місцевих органів влади, закладів культури на місцях, в ході комплексних експедицій чи одноразових виїздів музейних працівників для збору експонатів [7, с. 141–142].

У означений період західні області України були включені до маршрутів експедицій київських та львівських наукових інституцій і музеїв. Їхніми територіями провели експедиції тодішній Київський художній музей за участю Г. Логвина, Л. Міляєвої, Л. Членової, Львівський музей українського мистецтва за участю Б. Возницького, Львівський музей етнографії та художнього промислу за участю П. Жолтовського, Києво-Печерський історико-культурний заповідник та ін. Колекції цих закладів поповнилися значною кількістю експонатів із західних областей України. Так, однією із найцінніших пам'яток Волині, вивезеної до Київського художнього музею і врятованої для майбутніх поколінь, стала ікона Волинської Богоматері першої половини XIV ст. з Покровської церкви м. Луцька [7, с. 142]. У результаті експедицій Волиню до ВКМ передано із закритих храмів пам'ятки іконопису і декоративно-ужиткового мистецтва. Серед особливо цінних експонатів, які в цей час надійшли до музею, слід назвати срібне кадило вагою більше 4 кг з римо-католицького костелу у м. Володимир-Волинський [1, с. 94].

Борис Григорович Возницький (1926–2012 рр.) – директор (1963–2012 рр.) Львівської картинної галереї (з 1998 р. – Львівської національної галереї мистецтв), Герой України – згадував, що після свого приходу на роботу у 1960 р. до Львівського музею українського мистецтва зініціював проведення експедицій, які відшукували й рятували культові пам'ятки. «З Рогатинщини приведено нижню частину ідола (ноги), з Волині – Загорівський іконостас та інші твори Кондзелевича. З Дубно з костелу, в якому зробили спортивний зал, скульптуру, що колись була в Бернардинах, раму 17 ст. (метал) з іконою Ченстоховської Богоматері (пізніше була передана у галерею)... Перше, що привезене з експедиції у 1962 році (з села Годовиця) – це роботи Пінзеля: «Авраам, що приносить в жертву Ісаака» та «Самсон, що роздирає пашу лева» [33, с. 8]. Підсумовуючи зроблене, Б. Возницький зазначив: «Чим для мене були експедиції? Перше – порятунок національної спадщини... В експедиційній роботі був сенс мого життя. Крім порятунку спадщини, що було основним, було щось, що давало великі результати» [11, с. 12].

До роботи в київських і львівських експедиціях залучалися наукові працівники різних західноукраїнських музеїв. Зокрема, у них брали участь такі волинські музейники, як О. Ошуркевич, Й. Струцюк, Р. Кашевська. Працюючи поруч із відомими дослідниками, вони набиралися досвіду, підвищували власний професіоналізм. Ветеран музейної справи Волинської області Р. Кашевська, яка у ті роки була завідувачем відділу дорадянської історії ВКМ, згадувала: «Запам'яталась поїздка у Володимир-Волинський фарний костел, який вже в ті роки був закритий. Щоб туди не ввірвались парафіяни, нас закрили в костелі під охороною міліції. З нами разом знаходився і Жолтовський, мистецтвознавець зі Львова, з музею народних промислів, великий знавець сакрального живопису. Відбирали документи, книги, церковне начиння, що пізніше увійшло в експозицію музею атеїзму у Луцьку» [12, с. 32].

Таким чином, музейні працівники західних областей УРСР доклали значних зусиль для порятунку цінних реліквій, які партійно-державна влада масово винищувала. Незважаючи на те, що означена тема знайшла певне розкриття в українській історіографії, вона продовжує бути актуальною. Потребують висвітлення такі її аспекти як визначення кількості втрат рухомих сакральних пам'яток, внесок окремих музеїв районного рівня у їх збереження. Такі дослідження сприятимуть не тільки ґрунтовнішому розкриттю теми; вони стануть черговим виявом пошанування тогочасного грона віруючих, науковців, усіх небайдужих до культурної спадщини осіб, їх зусиль щодо порятунку сакральної спадщини України.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки): Монографія. Луцьк: ДП «Волинські старожитності», 2013. 296 с., іл. 2. Дундяк І. М. Музеєфікація українського церковного мистецтва у другій половині ХХ ст.: сторінки історії // Православ'я в Україні. Збірник мат. ІV міжнар. наук. конф. Київ, 18–19 лист. 2014. С. 878–885. 3. Волинський краєзнавчий музей. Фонди ВКМ. Облікова фондова документація. Інвентарна книга № 2 відділу історії дорадянського періоду Волинського державного історико-краєзнавчого музею. 1948 р. Б. н. 4. Волинський краєзнавчий музей. Фонди ВКМ. Облікова фондова документація. Інвентарна книга № 6 відділу історії дорадянського періоду Волинського державного історико-краєзнавчого музею. 1948 р. Б. н. 5. Волинський краєзнавчий музей. Фонди ВКМ. Облікова фондова документація. Інвентарна книга № 8 відділу історії дорадянського періоду Волинського державного історико-краєзнавчого музею. 15 липня 1958 – 13 жовтня 1965 рр. Б. н. 6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 4648. Оп. 1. Спр. 59. 366 арк. 7. Муляр Г. В. Пам'яткоохоронна діяльність в Україні у 1944–1991 рр. (на прикладі Волинської і Рівненської областей): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Луцьк, 2015. 262 с. 8. Державний архів Рівненської області. Ф. Р-204. Оп. 1. Спр. 110. 346 арк. 9. Державний архів Львівської області. Ф. Р-1332. Оп. 1. Спр. 11. 44 арк. 10. Державний архів Закарпатської області. Ф. Р-544. Оп. 3. Спр. 38. 171 арк. 11. Возницький Б. Музей – моє життя // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо / Упорядник Наталя Філевич. Львів: Центр Європи, 2013. С. 5–12. 12. Кашевська Р. Спогади // Волинський музей: історія і сучасність. Наук. збірник. Луцьк, 2009. Вип. 4. С. 32–34.

References

1. Kovalchuk Ye. I. Formuvannia fondu sakralnogo mystetstva u Volynskomu kraieznavchomu muzei (1929–2012 roky): Monohrafiia [The fund formation of sacred art in the Volyn Museum of Regional Studies (1929–2012 years): Monograph]. Lutsk: DP «Volynski starozhytnosti», 2013. 296 p., il. 2. Dundiak I. M. Muzeiefikatsiia ukrainskoho tserkovnoho mystetstva u druhii polovyni XX st.: storinky istorii [Museumification of Ukrainian Church Art in the second half of the 20th century: history pages] // Pravoslavia v Ukraini. Zbirnyk mat. IV mizhnar. nauk. konf. Kyiv, 18–19 lyst. 2014. Pp. 878–885. 3. Volynskiy kraieznavchyy muzei. Fondy VKM. Oblikova fondova dokumentatsiia. Inventarna knyha № 2 viddilu istorii doradianskoho periodu Volynskoho derzhavnoho istoryko-kraieznavchoho muzeiu. 1948 r. B. n. 4. Volynskiy kraieznavchyy muzei. Fondy VKM. Oblikova fondova dokumentatsiia. Inventarna knyha № 6 viddilu istorii doradianskoho periodu Volynskoho derzhavnoho istoryko-kraieznavchoho muzeiu. 1948 r. B. n. 5. Volynskiy kraieznavchyy muzei. Fondy VKM. Oblikova fondova dokumentatsiia. Inventarna knyha № 8 viddilu istorii doradianskoho periodu Volynskoho derzhavnoho istoryko-kraieznavchoho muzeiu. 15 lypnia 1958 – 13 zhovtnia 1965 rr. B. n. 6. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TSDAVO). F. 4648. Op. 1. Spr. 59. 366 ark. 7. Muiliar H. V. Pamiatkoohoronna diialnist v Ukraini u 1944–1991 rr. (na prykladi Volynskoi i Rivnenskoii oblasti) [Monument protective activity in Ukraine in 1944–1991 (on the example of Volyn and Rivne regions)]: thesis ... Cand. His. Sci.: 07.00.01. Lutsk, 2015. 262 p. 8. Derzhavnyi arkhiv Rivnenskoii oblasti. F. R-204. Op. 1. Spr. 110. 346 ark. 9. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. F. R-1332. Op. 1. Spr. 11. 44 ark. 10. Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti. F. R-544. Op. 3. Spr. 38. 171 ark. 11. Voznytskyi B. Muzei – moie zhyttia [Museum is my life] // Borys Voznytskyi, yakym my yoho pamiataiemo / Uporiadnyk Natalia Filevych. Lviv: Tsentrv Evropy, 2013. pp. 5–12. 12. Kashevska R. Spohady [Memoirs]. Volynskiy muzei: istoriia i suchasnist. Nauk. zbiryk. Lutsk, 2009. Publ. 4. pp. 32–34.

Serhiy Mochkin

THE ROLE OF MUSEUMS IN PRESERVATION OF THE SACRED HERITAGE OF THE WESTERN REGIONS OF THE UKRAINIAN SSR (THE SECOND HALF OF THE 1940S – THE FIRST HALF OF THE 1960S)

In the article, the author analyzes the role of museums in preservation of the moving sacred heritage of the Western region of the Ukrainian SSR during the second half of the 1940s – the first half of the 1960s, when the Soviet government continued the process of Sovietization in these areas, an integral part of which was the struggle against religion and church. A huge number of churches, monasteries, Polish Roman Catholic churches, synagogues and other religious buildings were closed and often destroyed, as a result of party and state policy. The religious property of temples was withdrawn and disappeared without a trace. Only a small number of these relics could be saved thanks to the efforts of museum workers, cultural and educational workers, artists, the public, parishioners and individuals from among the indifferent to the fate of the Ukrainian historical and cultural heritage. It is characterized a number of moving sacred monuments, which enriched the museum collections in the Western regions of the Ukrainian SSR.

Separate actions and expeditions of workers of the Kiev Art Museum, the Transcarpathian State Museum, the Volyn Museum of Regional Studies, the Rivne Museum of Regional Studies, the Ostroh Museum of Regional Studies, the Ukrainian State Museum of Ethnography and Crafts in Lviv, the Lviv Museum of Ukrainian Art, the Museum of Folk Art of Hutsulshchyna and Pokuttia in Kolomyia, etc. were described, as a result of which the valuable relics and items keeping in religious buildings were saved. The efforts, concerning the saving of the sacred objects, made by the associates of the Ukrainian memorial and museum affairs, such as B. Voznytskyi, P. Zholtovskyi and R. Kashevska, are especially accentuated.

Key words: sacred monuments, museums, church, icons, crosses.

УДК 271

Юлія Гуцалюк, Оксана Свідерська

**ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА БАЗОВІ ПРИНЦИПИ
СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОНАСТІРІВ**

У статті аналізуються основні умови та особливості утворення перших українських монастирів. Розглядаються основні види монастирів, особливості життя та діяльності монахів, зокрема їх роль у релігійному житті. Аналізується значення віротерпимості та послухності у розрізі релігійного світу.

Ключові слова: аскеза, монастир, монах, послушництво, куколь, постриження.

Монастирі – це окремі поселення, в яких мешкають монахи, або ченці, тобто люди, які зреклися радощів і спокус земного світу і присвятили своє життя служінню Богові. Монастир може розташовуватися у місті, і навіть у центрі великого міста, як Києво-Печерська лавра, а може стояти у лісовій глушині за багато кілометрів від найближчого села, як Софроніївський монастир на Сумщині. Але в обох випадках – це особлива громада, відділена монастирським муром від довколишнього світу, яка живе за власними законами.

Актуальність теми полягає в тому, що феномен українських православних монастирів належить до тих об'єктів релігієзнавчої проблематики, всебічний, системний, комплексний філософсько-релігійний та історико-культурологічний аналіз яких з різних причин в Україні ще не здійснено, хоч їх історія нараховує близько тисячі років. Саме тому на сьогодні є актуальним дослідження українських православних монастирів як релігійного феномену, який здійснив величезний вплив на хід історії та на соціокультурний розвиток українського народу. Під різними приводами з історії вітчизняних монастирів вилучалося все, що нагадувало про їх самобутній шлях, національну специфіку, україноцентричну позицію, участь у захисті православ'я, що збігалось з рухом за національну незалежність українців. Як наслідок, про цілі напрями діяльності православних монастирів серед українського народу в минулому до нащадків доходили лише фрагментарні, національно та культурно знебарвлені відомості. Тому актуальним є дослідження феномену монастирів як позитивного явища в соціальному, культурному та релігійному житті українського соціуму.